

Pòrtic

Montserrat Besses

Totes les cares de França

Montserrat Besses

Totes les cares de França

Primera edició: maig del 2023

© Montserrat Besses Méndez, 2023

Drets exclusius d'aquesta edició:

Raval Edicions, SLU, Pòrtic

Av. Diagonal, 662-664

08034 Barcelona

ISBN: 978-84-9809-539-5

Dipòsit legal: B. 9.138-2023

Fotocomposició: Grup62

La lectura obre horitzons, iguala oportunitats i construeix una societat millor.

La propietat intel·lectual és clau en la creació de continguts culturals perquè sosté l'ecosistema de qui escriu i de les nostres llibreries.

En comprar aquest llibre contribuïu a mantenir aquest ecosistema viu i en creixement.

A Grup62 agraïm que ens ajudeu a donar suport així a l'autonomia creativa d'autores i autors perquè puguin continuar desenvolupant la seva funció.

Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra. Podeu contactar amb CEDRO a través del web www.conlicencia.com o per telèfon al 91 702 19 70 / 93 272 04 47.

ÍNDEX

<i>Confessió prèvia</i>	11
<i>Amb el permís de Marianne</i>	13

I. «SA MAJESTAT EL PRESIDENT»

1. Marianne la Compromesa. <i>El perfil de Macron, Júpiter o Vulcà?</i>	19
2. La Marianne d'Obey, a l'Elisi. <i>Objectiu, l'Elisi: «La valse à mille temps»</i>	51
3. Marianne a l'Arc de Triomf. <i>El poble que combat</i>	85
4. Marianne a l'Assemblea Nacional. <i>Les noves oposicions</i>	125

II. LA CAPITAL I ELS TERRITORIS:

MILFULLS DE DESEQUILIBIRS I DESIGUALTATS

5. La Marianne de Rodin. <i>París, «Ciutat de la Llum» i de l'ombra</i>	171
---	-----

6. Les Mariannes del Taller d'Art dels Museus Nacionals. <i>La perifèria nord, concentrat de crisis i mutacions . .</i>	199
7. Marianne plora. <i>Atemptats, laïcitat i valors republicans . . . . .</i>	225
8. Marianne – Brigitte Bardot. <i>Intel·lectuals i figures mediàtiques . . . . .</i>	251
9. Marianne de granit a la Cruesa. <i>El món agrícola, exhaust . . . . .</i>	279

III. LABORATORIS

10. Marianne a Bula d'Amun. <i>L'extrema dreta i els seus laboratoris. . . . .</i>	301
11. Marianne a Biguglia. <i>Identitats i descentralització . .</i>	341
12. La Marianne negra. <i>Confeti d'imperi . . . . .</i>	369
13. Marianne a la plaça de la Nació. <i>Ecologia i transició energètica . . . . .</i>	401
14. Marianne a la plaça de la República. <i>Europa vol i dol . . . . .</i>	439
<i>Referències . . . . .</i>	465
<i>Agraïments. . . . .</i>	469

1

MARIANNE LA COMPROMESA

Marianne la Compromesa (Perigús). © Xristoph Geriment

EM DIUEN MARIANNE LA COMPROMESA. Vaig néixer fa uns cinc anys i la meva vida activa està a punt d'acabar. Aviat podria quedar simbòlicament jubilada, sí. Però ja formo part d'una història. Tothom (o gairebé tothom) diu que s'estima les Mariannes, encara que molta gent a mi no em coneix gaire. Algunes de les meves «germanes grans» són molt més populars. Però en tema de grandària, poques es poden comparar amb mi: faig catorze metres d'alt.

La meva existència va associada al president Emmanuel Macron. Tinc una creadora, és clar, una artista, que és qui em va fer com soc. Però ell em va triar. Ell té l'última paraula. Per alguna cosa és el president. I el president a la Constitució vigent té molts poders. És clar que políticament, tal com estan les coses, Macron té menys capacitat de maniobra ara que quan jo vaig néixer. Això ell no s'ho esperava.

Fa uns anys, el 2017, es va fer un concurs entre trenta artistes per dibuixar la Marianne que seria el símbol del mandat d'Emmanuel Macron. S'ha creat una Marianne sota cada presidència, de vegades més d'una, que en general il·lustra un segell de correus. A l'Elisi es van fer reunions envoltades de discreció. Nois i noies «pupilles de la nació», és

a dir, joves de menys de vint-i-un anys que han perdut el pare o la mare en acte de servei al país, van poder donar la seva opinió, però al final és el president qui tria. Jo soc, doncs, la seva Marianne.

La meva presentació oficial va ser el 19 de juliol del 2018 en una façana lateral d'un edifici anodí d'habitatges socials, situat en un extrem d'un barri popular, el de Toulon, a la ciutat de Perigús. Macron va treure el vel que em cobria. Era al costat de la meva autora, Yseult Digan, coneguda com YZ. És una artista francobritànica nascuda el 1975 que treballa molt els retrats, amb la mirada frontal i on el negre, diu, li permet arribar al que és essencial. Per això el meu és un retrat en blanc i negre. Jo soc blanca. Una Marianne negra és una excepció. La història de la primera Marianne negra, la «meva germana» nascuda el 1848, que trobareu més endavant, és fascinant i plena de misteris. La meva, en canvi, no en té, de misteris.

Molts es preguntaran què faig en una façana d'un edifici d'un barri de Perigús. L'explicació més senzilla és que abans de fer catorze metres vaig mesurar —i mesuro encara— uns dos centímetres i escaig, la mida d'un segell. Com moltes altres Mariannes. I com tots els segells, vaig ser gravada en miniatura a la impremta de correus que hi ha a Bolasac, al costat de Perigús. Com que YZ és una especialista en l'art urbà, dedueixo que van buscar una façana al mateix Perigús per poder ser fidel a la seva manera d'expressió. I la van trobar al barri de Toulon, que té una personalitat pròpia molt marcada. Aquí vivien, des de mitjans del segle XIX, els obrers ferroviaris dels immensos tallers de reparació de la companyia de trens París-Orleans. Un barri amb un sentit profund de comunitat que es va anar diluint a partir dels anys seixanta i sobretot a partir dels vuitanta. Des de fa més d'un quart de segle, el Co-

mitè de Barri de Toulon intenta, amb lloable entusiasme i entrega, mantenir el lligam que dona la vida de barri encara que ja no existeixi el personal ferroviari. La població ha anat canviant i s'ha diversificat. Per això jo soc a la façana d'un edifici —n'hi ha molt pocs— i no a la d'una de les casetes unifamiliars, totes iguals, que es van construir per als ferroviaris.

El Comitè de Barri de Toulon no es va assabentar de la meva arribada fins quan ja m'estaven pintant. Les gestions de l'Elisi sobrevolen totes les altres administracions i passen de llarg d'un comitè de barri. Alguns membres d'aquest col·lectiu es van sentir menystinguts perquè que no se'ls va vincular amb un esdeveniment que, per una vegada, feia parlar d'aquesta zona.

Quan el meu naixement oficial ja era imminent, jardiners, serveis de neteja, policia, serveis secrets, equips de l'Elisi i de l'Ajuntament, tiradors d'elit, van trasbalsar la vida dels voltants. Tot per un bateig civil que va ser un acte més aviat curt. El president no té temps per a gaires parafernàlies. Va fer un discurs concís. I aquell dia no va utilitzar tota aquella èmfasi dramàtica que tant li agrada, segons he pogut comprovar després. No va declamar com es declama al teatre, i com ell fa sovint darrere un faristol. És clar que tot plegat no era gaire solemne. Els discursos es van fer al racó d'un pàrquing, encara que a les imatges quedés dissimulat. Tothom estava dret i feia molta calor. Però Macron va dir l'essencial, i em va descriure i batejar quan es dirigia a la meva creadora: «heu sabut unir la referència de la gorra frígia i la llibertat de la cabellera». Que jo porti ara la gorra frígia i l'escarapella és bastant més fútil que quan les portaven les *meves germanes* nascudes a mitjans del segle XIX. Aleshores sí que representava unes reivindicacions precises. Ara ja no.

I si la meva autora i Macron em van nomenar Marianne la Compromesa és perquè segons el president, el compromís és una batalla de cada dia —que mai no es pot donar per guanyada— per fer viure la República.

Només amb aquesta frase ja podem saber algunes coses de Macron. I una, essencial, és això de la «batalla de cada dia». «Batalla de cada dia» implica un adversari i implica també, i sobretot, moviment i acció. I això és una constant en el seu discurs.

A més, a Macron li agrada parlar. Li agrada donar explicacions. La seva retòrica, el seu discurs, les seves construccions sintàctiques, la seva resistència física per ser capaç de parlar (o «debatre») durant set o vuit hores seguides, revelen tant la seva personalitat com la seva ideologia (o no-ideologia, segons el parer de molts). Això ja em va quedar clar aquell 19 de juliol del 2018 —quan encara no m'havia documentat sobre el meu «padrí» presidencial— veient només el que passava sota la façana on estic dibuixada.

Hi havia un bon grup de gent, que havien passat tots els filtres de seguretat per poder ser tan a prop del president. De fet, havien estat triats. Ell estrenyia mans i saludava tothom, amb tranquil·litat, com si tingués tot el temps del món, «Bonjour, monsieur; Bonjour, madame, comment allez-vous?; Bonjour!; Merci!...».

Em va estranyar que no fes cas a cap dels periodistes que li preguntaven pel cas Benalla. Jo no sabia de què es tractava. Després ja me'n vaig informar, i valdrà la pena que en parlem perquè aquest cas Benalla (el primer escàndol de la presidència Macron) defineix de manera meridianament clara el seu verb i el seu to, que pot ser agressiu i insolent, i aporta molta llum sobre com es gestiona —o es gestionava— el seu entorn més proper al palau de l'Elisi.

Però tornem al dia del meu naixement-bateig. Una senyora d'uns quaranta anys, amb una cabellera entre rossa i pèl-roja, deixada anar (una mica com la meva) i unes arracades d'anella daurades, també li va donar la mà i li va dir que li volia fer una pregunta. Aquest és un fragment del diàleg que vaig poder sentir.

SENYORA: Quant de temps creu que podrem aguantar?

PRESIDENT: ... sobre...?

SENYORA: ... amb l'augment de tot plegat. Tot i treballar, no hi arribem! Quant de temps podrem sobreviure?

[...]

PRESIDENT: Sobre el poder adquisitiu, el compromís que he pres és que tindrà un terç de reducció en l'impost sobre l'habitatge.

SENYORA: Voldria intentar creure-ho, però...

PRESIDENT: No li demano que s'ho cregui, li demano que ho vegi.

SENYORA: Deixin-nos respirar, sisplau, deixin-nos respirar... Al setembre tots caurem!

PRESIDENT: No... el que li anuncio entre setembre i novembre són baixades de...

SENYORA: Vostè «m'anuncia»... però el que jo veig és que el meu APL [ajuda personalitzada per a l'habitatge] ha baixat trenta euros.

PRESIDENT: Aquest any l'APL no baixarà.

SENYORA: Baixarà...

PRESIDENT: No! No. No. Aquest any l'APL no baixarà.

SENYORA: M'ho està dient... m'ho està dient cara a cara: si mai baixa, el vindré a buscar!

PRESIDENT: Ara em donarà les seves dades i així podrem fer el seguiment. No ho dic de broma.

La gent del voltant fa cara de sorpresa quan la senyora diu «el vindré a buscar». Macron, en absolut. I, impertorbable, continua donant explicacions, durant minuts, sobre les ajudes que no baixaran i certs impostos que no pujaran. El seu objectiu és convèncer. CONVÈNCER. Així, en majúscules. Convèncer el seu interlocutor és una altra de les seves constants. Ho fa en tots els àmbits i en totes circumstàncies. Cosa que no vol dir que sempre ho aconsegueixi.

Dos mesos després d'aquesta seqüència que vaig presenciar, en vaig veure una altra, per la televisió, que em va deixar ben parada. Era el 16 de setembre del 2018, en plenes Jornades Europees del Patrimoni. Les portes de l'Elisi s'obren perquè el públic pugui visitar algunes estances i el jardí. Calen hores i hores de cua per poder entrar. Quan els jardins estan plens de gent, el president Macron va sortir per saludar alguns ciutadans. I les càmeres van enregistrar el diàleg amb un home jove que aprofita l'ocasió per preguntar-li que farà de cara als que no tenen feina, els aturats.

PRESIDENT: Està inscrit a les oficines de l'atur?

NOI: Sí.

PRESIDENT: En quin sector?

NOI: Horticultura.

PRESIDENT: Si hi està disposat i motivat, a l'hostaleria, als cafès, a la restauració, a la construcció... no hi ha un sol lloc on jo vagi que no busquin gent. Ni un de sol. És veritat! [...] Hi ha una pila d'oficis. Travesso el carrer i n'hi trobo. Cal gent, simplement, disposada a treballar amb les obligacions de l'ofici...

NOI: A mi això no em planteja cap problema...

PRESIDENT: Faci el recorregut d'un carrer, vagi a Montparnasse, vagi al carrer on hi ha tots els restaurants i cafès, estic segur que contracten gent en aquest moment. Vagi-hi...

NOI: D'acord... Gràcies...

PRESIDENT: Gràcies a vostè.

I el pobre noi es va quedar petrificat. Davant les càmeres, en pocs segons, el president l'havia tractat com si no tingués ganes de treballar, com si no fes res per trobar feina. La seqüència va provocar una gran polèmica. Macron, parlant amb una mena de paternalisme altiu i pressuposant la ganduleria del seu interlocutor, va rebre un munt de crítiques. Era el Macron arrogant, que dona lliçons a tothom, el que apareixia a plena llum. Aquell dia l'operació de comunicació de l'Elisi, en què el president havia de fer un exercici de proximitat amb els visitants del palau, va sortir malament.

I va empitjorar encara més quan els periodistes van seguir la pista del noi, Jonathan, i les càmeres el van acompanyar a fer el que li havia suggerit el president. Anar a Montparnasse i entrar a bars i restaurants per demanar feina i deixar el seu currículum. En va fer una vintena. I res. No va trobar cap resposta positiva.

La frase «Només cal travessar el carrer per trobar feina» ha quedat com un exemple de referència, una marca de l'estil altiu de Macron que s'arrossegava encara el 2022 durant la seva campanya presidencial. És la cita recurrent per mostrar un Macron perfectament desconnectat de la realitat i del que viuen les classes populars.

Per al president possiblement les conseqüències d'aquella conversa de trenta segons van ser una sorpresa. Ell està acostumat a seduir l'interlocutor. En general, la persona que parla amb ell acaba tenint la sensació que en aquell moment és el més important per a Macron. Macron la mira, l'escolta i sobretot li parla, li explica coses. *Explicar*, paraula clau per comprendre algunes actituds del president.

Ell mateix, en una entrevista feta el 13 de setembre del 2016, quan encara no era candidat oficial a la presidència, deia: «el que ha desaparegut del camp polític és l'explicació. Hem entrat en una societat de l'acció i la reacció. [...] la política és actuar però també “dir”. Si no obrim de bat a bat els problemes, l'acció no té efectes. [...] el paper del polític és explicar, enunciar una ideologia en el sentit noble del terme».

«Una ideologia en el sentit noble del terme»: val la pena retenir la frase. En parlarem més endavant, de la seva «ideologia»: *d'esquerra i de dreta o ni d'esquerra ni de dreta*, segons les seves pròpies expressions. Desenes d'analistes s'han cremat les celles per escrutar i posar etiquetes a la «ideologia» de Macron. Constaten que les seves explicacions són evasives. I si a sobre les matisa dient «en el sentit noble del terme», les dificultats de comprensió, d'acord amb els termes utilitzats per la teoria política, augmenten.

A Macron li agrada jugar amb les paraules. *Parlar* és la seva força.

El 19 de juliol del 2018, el dia del meu naixement i bateig, va provocar una petita polèmica a les xarxes socials. El president em va qualificar de «feminista». I moltes es van preguntar en què es podia basar per dir que els meus cabells i la meva mirada eren feministes. Una cosa no té res a veure amb l'altra. Però està clar que el president volia aprofitar per treure el tema i mostrar la importància que atorga al feminisme, i com la lluita per la igualtat home-dona és una gran causa del seu mandat.

Vist amb perspectiva, cal reconèixer que potser era una gran causa, però que el resultat ha estat més aviat feble. Les feministes denuncien que el pressupost per fomentar aquesta igualtat continua sent irrisori. L'etern abisme que separa les paraules dels fets.

EL PERFIL DE MACRON, JÚPITER O VULCÀ?

Que el sobrenom de Macron sigui Júpiter és fruit d'un malentès, segons diu el mateix Emmanuel Macron. Potser sí, però... no.

Tot comença amb una entrevista a la revista *Challenges* feta l'octubre del 2016. Context: en aquells moments el president de la República és François Hollande. Hollande havia dit i repetit fins a la sacietat que ell seria un «president normal» (en contraposició a l'exuberància i omnipresència del seu predecessor, Nicolas Sarkozy). En aquell octubre del 2016, Macron ja havia dimitit de ministre d'Economia i preparava, sense dir-ho oficialment, la seva campanya presidencial.

La pregunta del periodista va ser: «Quin és el tipus de president capaç d'encarnar i aglutinar el país?». Resposta de Macron: «François Hollande no creu en el president “jupiterià”. Considera que el president és un emissor com un altre en l'esfera politicomediàtica. Per la meua part, jo no crec en el president “normal”. Els francesos no esperen això. Al contrari, un concepte com aquest els desestabilitza, els provoca inseguretat».

Macron, doncs, creu en el president «jupiterià». La paraula va començar a circular. I aviat van circular també les bromes i els sarcasmes, i les crítiques. «Júpiter és el rei dels déus. Mitterrand es va limitar a ser Déu», així hi ironitzava l'exprimer ministre Alain Juppé, personalitat històrica de la dreta republicana. És cert, Mitterrand tenia diversos sobrenoms com Tonton ('tiet') o Déu. Més modestos, s'ha de reconèixer, que el de Macron.

Mofes a part, el cert és que la presidència «jupiteriana» no és una idea aïllada en el pensament de Macron. En altres

ocasions ja havia quedat clara la seva manera d'entendre l'autoritat.

El que deia el setembre del 2015 a la revista *Le 1* podia sorprendre: «En el procés democràtic i en el seu funcionament hi ha un absent. En la política francesa, aquest absent és la figura del rei. [...] la democràcia francesa no omple l'espai».

No cal afegir gaire cosa. Potser només cal tornar a llegir el paràgraf. Per si no quedava clar, afegia: «Si volem estabilitzar la vida política i treure-la de la situació neuròtica actual, cal, conservant l'equilibri deliberatiu, acceptar una mica més de verticalitat».

«Verticalitat»: una altra paraula clau per entendre Macron i l'exercici de la seva presidència. Ens hi toparem moltes vegades, amb la verticalitat.

I si algú no havia pogut digerir bé les seves referències a la figura del rei, a la mateixa entrevista on esmentava la presidència jupiteriana deia: «No penso, evidentment, que calgui restaurar el rei. En canvi, hem d'inventar sense reserves una nova forma d'autoritat democràtica fonamentada en un discurs del sentit, en un univers de símbols, en una voluntat permanent de projecció en el futur, tot plegat arrelat en la història del país».

«Inventar una nova forma d'autoritat democràtica». Però no precisa quina. Els fonaments d'aquesta «nova» (una altra paraula clau en el lèxic macronià) autoritat són tan amples i difosos que orienten ben poc.

Davant de la retòrica complicada del president, Júpiter resulta una paraula concreta i que tothom sap com interpretar. Júpiter ha estat la llufa que Macron ha portat penjada durant el seu mandat. Un periodista de l'emissora privada Europe 1, el novembre del 2018 li preguntava si acceptava el sobrenom:

PRESIDENT: Si es tracta de la capacitat de decidir en els moments difícils, crec que és el que la funció implica i el que l'actualitat exigeix de nosaltres; si es tracta de l'autoritat sense fi i la incapacitat de situar-se al nivell dels nostres conciutadans, no és veritat.

PERIODISTA: No es reconeix, doncs, en aquesta imatge?

PRESIDENT: No és el meu temperament, no és d'allà on vinc, no és el que soc.

Justament, quin és el seu temperament i, sobretot, d'on ve?

EL COMPLEX D'UN NOI DE PROVÍNCIES?

«Res no em predestinava a les funcions que he ocupat com a ministre d'Economia, ni al compromís polític que avui és el meu. No sabia explicar veritablement aquesta trajectòria».

Aquesta frase escrita el 2016 al seu llibre *Révolution* no deixa de ser curiosa. Diu que ell no sap explicar la seva trajectòria. En canvi, Alain Minc, economista, assagista, empresari i futur conseller del president Nicolas Sarkozy, sense proposar-s'ho, sembla desmuntar aquesta afirmació. Ell mateix explicava a dos periodistes de *Le Monde* la seva primera trobada el 2004, quan el jove Macron el visita per demanar-li consell. Minc li pregunta: «“Què sereu d'aquí a trenta anys?” i em respon: “Seré president de la República”. Em vaig dir: “Quin milhomes! Macron no és ambiciós; està imbuït [del seu destí presidencial]”».

Aleshores té vint-i-set anys. El seu objectiu sembla clar, però el seu càlcul de temps no és bo. No necessitarà trenta anys, sinó només tretze per ser president de la República. Per tractar-se d'una trajectòria que diu que no sap explicar,

els fets i les paraules mostren que l'objectiu ja el té al cap i el camí el fa a una velocitat mai vista. Arribar a l'Elisi als trenta-nou anys és un rècord.

«Vaig néixer el desembre del 1977 a Amiens, capital de la Picardia, en una família de metges que treballaven a l'hospital», escriu a *Révolution*. «La família havia accedit feia poc a la burgesia, enlairant-se, com es deia abans, gràcies al treball i al talent».

Burgesia de províncies. És ell qui utilitza el terme. Diu que li agrada. I fins i tot quan parla a la revista *Zadig* del seu trasllat a París per seguir els seus estudis fa servir l'expressió: «Tenia el complex de ser de províncies davant de joves que, em deia a mi mateix, havien viscut moltes més coses que jo».

Costa d'imaginar un Emmanuel Macron acomplexat. I també costa de creure que els seus companys del prestigiós Lycée Henri IV, al barri llatí, haguessin viscut moltes més coses que ell. En aquella època, l'adolescent Macron arrossega el pes d'una experiència que segur que no han tingut els que seuen al seu costat a les aules. «No van ser anys de despreocupació. Ja estava enamorat de qui es convertiria en la meva dona».

Molts dels seus companys segurament també s'haurien enamorat a aquella edat, però no d'una professora vint-i-quatre anys més gran, casada i mare de tres fills. I no va ser un amor platònic. Aquí sí que no costa gens pensar en com serien de tenses i complicades les reaccions de les respectives famílies davant d'una relació tan sorprenent: un alumne prodigi dels jesuïtes d'Amiens —sistemàticament primer de la classe— mantenint un idilli amb la professora del taller de teatre de la mateixa escola. Ell, a *Révolution*, ho explica així: «És a l'institut, a la classe de teatre, que vaig conèixer la Brigitte. Tot va començar de manera subreptícia i me'n vaig

enamorar. Per una complicitat intel·lectual que es va transformar, dia rere dia, en una proximitat sensible. Després, sense que cap del dos no lluités, en una passió que encara dura».

Brigitte Macron —Trogneux de naixement— és ara omnipresent a l'Elisi, de la mateixa manera que ja ho era a Bercy, al Ministeri d'Economia, quan el seu marit era membre del govern de François Hollande. Algú que els coneix els descriu com «un veritable duet, en plena fusió i atípic, fora de totes les normes, singular».

Segur que tirar endavant com a parella i superar oposicions familiars i pressions socials ajuda a forjar un caràcter. D'aquells primers temps a París, Macron diu que «tenia una obsessió, una idea fixa: viure la vida que havia triat amb la dona que estimava. Disposat a tot per conquerir-ho».

Segurament és massa fàcil afegir que anys més tard la idea fixa seria arribar a l'Elisi. I fer el que calgués per aconseguir-ho. Un concurs de circumstàncies polítiques el va ajudar. Si altres presidents han arribat a l'Elisi per camins previsibles, tot i que difícils, Macron ha circulat per una autopista sense límit de velocitat.

Quan el Macron adult —que es prepara per a la més alta responsabilitat de l'Estat— parla del jove Macron sembla que construeixi un personatge sortit d'una novel·la del segle XIX. Diu que era un noi solitari, que tenia pocs companys, que se sentia com un heroi de província.

El tema dels herois és recurrent en Macron. Abans d'arribar a l'Elisi, en una entrevista publicada anys més tard, deia que no s'imaginava la seva vida sense els llibres: «Confesso que tinc una feblesa per aquests herois romàntics que la vida exposa a allò que és desconegut, al perill, als grans espais».

I afegeix que hi ha un llibre que sempre rellegeix: *El roig*

i el negre, de Stendhal. No sabem si s'identifica en algun aspecte amb l'heroi Julien Sorel, jove d'origen modest però instruït i brillant, ambiciós, arribista, que mitjançant la seducció busca pujar en l'escala social. En qualsevol cas, l'explicació de la seva preferència dona algunes pistes: «Aquesta novel·la diu molt del nostre país i de les seves tensions, d'Europa... Stendhal és, sens dubte, el meu novel·lista preferit. És la llibertat, la vida barrejada amb la novel·la, aquesta França del Doubs. M'agrada aquesta tensió que hi ha entre el classicisme i el romanticisme. L'epopeia napoleònica unida a l'individualisme extrem».

Stendhal era també un dels autors preferits de Georges Pompidou (president entre 1969 i 1974). Tampoc no és res estrany. En general, els presidents francesos han estat grans lectors. Amb gustos diversos però tots han concedit importància als clàssics. De Gaulle, curiosament, també es fixava en els joves novel·listes i fins i tot va escriure a un noi de vint-i-tres anys per dir-li que el seu primer llibre l'havia «transportat a un altre món, el verdader, probablement». Era el 1963. I aquell jove escriptor era Jean-Marie Gustave Le Clézio, Premi Nobel de Literatura el 2008.

François Mitterrand (president entre 1981 i 1995) és el que s'emporta l'etiqueta de president lector per excel·lència. Mitterrand llegia de tot, encara que no mostrava gaire interès pels novel·listes contemporanis.

I el que s'emporta l'etiqueta del president amb un bagatge literari més feble és Nicolas Sarkozy (mandat de 2007 a 2012). Una anècdota ho resumeix tot. Val la pena aturar-s'hi, sobretot perquè l'explica una de les persones més mortificades per l'espifiada del primer mandatari, Marie de Gandt, que li escriu alguns discursos.

És el 28 de setembre del 2011, Sarkozy lliura una conde-

coració, la Legió d'Honor, a Julia Kristeva, semiòloga, escriptora i assagista. L'auditori és ple d'intellectuals. Sarkozy llegeix el discurs, escrit per Marie de Gandt. El text està farcit de referències a altres intellectuals, sovint només se n'esmenta el cognom, no el nom. Entre els citats hi ha Roland Barthes, semiòleg, filòsof i assagista. Sarkozy es confon i converteix Barthes en Barthez, el jugador de futbol (en francès es pronuncien de manera molt diferent encara que només canviï una lletra). L'escriptor Phillippe Sollers esclata a riure. Marie de Gandt recorda que, com que temia que això podia passar, va pensar a eliminar la essa final de Barthes, segons li explica al periodista literari Nicolas Gary. Així doncs, hauria quedat escrit «Barthe» i el president ho hauria pronunciat bé.

Però tothom pot cometre un error. Fins i tot Macron. I també amb Roland Barthes, curiosament. Un cronista de la ràdio pública France Culture s'ho passava bé comentant amb humor una declaració del president del 7 de novembre del 2018: «Ahir, Emmanuel Macron, evocant la polèmica sobre els preus de la gasolina, va deixar anar “Quan Roland Barthes escriu *Mythologies*, el DS figura a la portada” [el DS és un model icònic de la marca Citroën, conegut aquí popularment com a Tauró]. Aquesta evocació de la portada de *Mythologies* representa un canvi respecte a altres presidents que no sabien pronunciar el nom de Roland i l'anomenaven “Barthez” [pronunciat ‘Barthès’], estic parlant de Nicolas Sarkozy. Tanmateix, el text al qual Macron fa referència no és en absolut una oda al cotxe, és gairebé just el contrari, un text irònic del principi al final on Barthes parla de la inflexió, de la curvatura del nou DS Citroën al saló de l'automòbil».

No va quedar clar, doncs, si Macron només volia donar a entendre un «Veieu com jo sí que sé qui és Roland Bar-

thes?», si només coneixia *Mythologies* per la tapa del llibre, o si l'havia llegit però no l'havia entès o no en recordava el contingut.

En qualsevol cas, a Macron li agrada parlar de llibres i fins i tot en va escriure un, que només ha llegit, diu, la seva esposa: una versió una mica «decalada» de l'aventura d'Hernan Cortés. El gust per la literatura, explica, li ve de l'àvia. Sovint fa referències a ella, a la seva biblioteca i a les hores i els dies i les setmanes que passava llegint al seu pis. L'àvia hauria estat clau en la construcció de la personalitat de Macron. La persona que sempre va tenir al costat.

Fins i tot quan ara li pregunten per la seva pròpia biblioteca, explica que està organitzada en parts diferenciades: «A l'esquerra hi ha els llibres de la meva àvia, que conservo tots junts, sense barrejar-los amb els altres. La lectura i relectura els han envellit, esgotat fins i tot, i sento per ells una tendresa particular. La resta de la biblioteca es divideix en assaig, llibres polítics, llibres d'art; hi ha una part comuna amb la meva esposa, la de les novel·les».

Potser era pensant en la seva novel·la preferida de Stendhal, i en el seu heroi Julien Sorel quan arriba a la capital, que Macron, parlant de la seva joventut, diu: «Era un altre París. Em sentia com una mena d'heroi de províncies».

Afegeix que es perdia volgudament pels carrers de la ciutat i que se sentia a gust al barri de la muntanya de Sainte-Geneviève. És cert que el barri és acollidor. Carrers estrets, carregats d'història, tranquils malgrat l'ebullició que porten els estudiants del mateix Lycée Henri IV, o de la Sorbona, o del Collège de France, o dels que van a la biblioteca de Sainte-Geneviève o a les llibreries.

És en aquest turó, ben proper al Sena, que es va aixecar l'abadia de Sainte-Geneviève, patrona de París, al segle VI. El

que queda d'aquella construcció, i de les múltiples peripècies que la història li va fer viure, forma part precisament dels edificis del Lycée Henri IV. Macron no va estudiar en un establiment banal. El mateix eslògan d'aquesta institució ho diu tot: «Establiment d'excel·lència des del 1796».

Aquell 1796 els edificis, secularitzats gràcies a la Revolució, es van dedicar a l'ensenyament. No va ser la Revolució, és clar, qui li va posar el nom d'un rei borbó. Primer va ser l'Escola Central del Panteó, després el Lycée Napoleon. Va ser a partir del 1873, durant la Tercera República, que va rebre el nom que encara porta avui. Estudiar a l'Henri IV marca.

I viure al barri de la muntanya de Sainte-Genève, també. Molt a prop d'on ell ocupava una habitació sense dutxa, diu, al costat del *lycée*, hi ha la plaça del Panteó. Un edifici monumental. Construït com a església, la Revolució en va fer la necròpoli nacional. Des del segle XVIII ha recuperat en diverses ocasions la utilització religiosa, però a partir de finals del segle XIX torna a acollir les despulles de personalitats importants. A la façana s'hi pot llegir: «Aux grands hommes la patrie reconnaissante».

Quantes vegades ho devia llegir el jove Macron en passar-hi per davant? Probablement en aquella època, per molta ambició que tingués, no imaginava que ell faria entrar al Panteó la figura de Simone Veil el 2018 i de Joséphine Baker el 2021. Unes cerimònies que permeten a Emmanuel Macron fer un discurs llarg i suposadament emotiu, amb una declamació apresada i, potser, assajada amb la seva esposa, antiga professora de teatre. Li agrada imposter la veu, fer pauses dramàtiques, combinar ritmes. Però no sempre n'ha sabut.

Macron vol seduir per la paraula. Vol convèncer per la

paraula. I fins i tot, vol governar per la paraula. Trobarem (en els següents capítols) molts exemples en la seva manera d'exercir la presidència.

UN FRACÀS, UNA FERIDA EN L'AMOR PROPI

El jove Macron, quan des del bulevard Saint-Germain pujava el costerut carrer de la muntanya de Sainte-Geneviève, per força passava per la tanca i la gran porta del que havia estat l'Escola Politècnica, fundada el 1794 amb l'objectiu de formar tota mena d'enginyers. Napoleó li va donar un estatut militar —els seus alumnes participen encara ara a la desfilada del 14 de Juliol als Camps Elisis— i una divisa «Pour la patrie, les sciences et la gloire». L'Escola Politècnica, que va deixar el barri llatí fa dècades per traslladar-se fora de París, anomenada normalment «X» va estar tancada a les dones fins... el 1972! Forma part de les anomenades Grans Escoles franceses, que, en un sistema particular, conviuen amb les universitats en l'ensenyament superior. Les Grans Escoles gaudeixen de prestigi. Hi ha exàmens d'entrada rigorosos. És una formació per les elits.

Macron va intentar entrar en una de les Grans Escoles (centres d'ensenyament superior). Però no a la Politècnica sinó la Normal Superior, creada també el 1794 —i també molt a prop del Panteó— per formar els millors professors del país. A hores d'ara es presenta com la primera institució del món per la quantitat de Premis Nobel entre els seus antics estudiants: escriptors, filòsofs, investigadors... Però Macron no ho va aconseguir. Per dues vegades no va aprovar el concurs, les oposicions podríem dir, per ser admès. Un fracàs en el seu currículum. I a Macron no li agraden els

fracassos —ell està acostumat als èxits—, així que no li agrada parlar-ne. Els que el coneixen confirmen que per a ell va ser una humiliació intel·lectual.

En lloc d'anar a l'Escola Normal Superior, va anar a estudiar Filosofia a Nanterre i Ciències Polítiques a l'Institut d'Estudis Polítics de París. Una combinació original, no tant de matèries sinó d'establiments. A les facultats de Nanterre va començar el Maig del 68. Estudiants i ambient d'esqueres. No s'assembla gaire a l'Institut d'Estudis Polítics, conegut com Sciences-Po, situat en ple barri de Saint-Germain-des-Prés i que el 2022 va celebrar els cent cinquanta anys d'existència. A Sciences-Po s'hi forma bona part de la classe política francesa i dels que després seran alts càrrecs de la funció pública. La trajectòria clàssica de Sciences-Po i després Escola Nacional de l'Administració (ENA) és la que seguirà també el jove Macron. L'ENA és una fàbrica de presidents i ministres. Els alumnes de les diferents promocions formen una casta exclusiva coneguda popularment com «enarques». El paradigma del tecnòcrata.

Però Macron, sempre complex, en referir-se a la seva formació presumeix sobretot del seu gust per la filosofia. I d'haver estat «educat» per Paul Ricœur, per a qui va «treballar» —gràcies a un professor— ordenant la seva documentació. «La primera vegada que el vaig veure, no havia llegit mai res seu. Tenia la llibertat dels ignorants i no estava intimidat. Li vaig parlar com a un contemporani, quan ell patia justament de ser tractat com una icona» [declaracions a la revista *Le 1*, el 2015].

Aquí sí que es pot reconèixer Macron. Ni Ricœur ni ningú no semblen intimidar-lo. Molts analistes coincideixen en dir que el Macron president sempre parla, sigui quin sigui el seu interlocutor, des de la posició del «que sap» (d'aquí el

pecat d'arrogància del qual se l'acusa). Tenint en compte això, la seva frase «tenia la llibertat dels ignorants», es presta a delicades interpretacions.

I encara una altra dada que suggereix un somriure: Macron explica que un professor el va influenciar de manera important. Es tracta d'Étienne Balibar, considerat filòsof marxista, coautor entre d'altres de *Lire Le capital*: «Vaig seguir les seves classes durant tres o quatre anys, i sota la seva direcció vaig redactar un treball sobre Maquiavel. Va ser en aquell moment que vaig abandonar la metafísica per la filosofia política».

Que cadascú faci les lectures que vulgui. I que ho faci parant atenció a la primera ocupació de Macron en sortir de l'ENA: inspector d'hisenda. I parant atenció també a la seva primera ocupació en el sector privat: banquer d'inversions a la banca Rothschild. Ell, que voldria que li atribuïssin un perfil de president filòsof, es defensa del seu ofici de banquer. Ataca els que el critiquen i diu que no saben res d'aquest univers i que hi veuen fantasmes. Ell —que sí que en «sap»— afirma sense recança que «no és un ofici on maneguis diners. No es tracta de prestar ni d'especular. És un ofici de consell on el que té valor són els homes».

Cadascú, altre cop, farà la lectura que cregui convenient davant d'aquesta definició lírica i humanística del que és la banca d'inversions. És clar que això és el que Macron escriu quan s'ha de presentar a les eleccions presidencials. Però no sempre ha utilitzat aquest to.

En un llibre tan indispensable per comprendre Macron com crític amb el personatge, i que recull desenes i desenes de testimonis sobre el president [*Le traître et le néant*, de Gérard Davet i Fabrice Lhomme], s'hi pot llegir: «És al 2008 que descobreix aquest “ofici de putes”, ja que és així com

després d'alguns mesos Macron, com a cínic desacomplexat, qualificarà la seva nova feina».

Els autors descriuen l'ofici que fa Macron i la seva reputació que puja com l'escuma: «Banquer d'inversions és acumular contactes, maniobrar entre passadissos, entabanar, dinars i sopars, somriure obligatori, arrogància mostrada just en la bona mesura. No hi ha regles, és la jungla, tots els mitjans són bons; només cal convèncer l'interlocutor, el cap, i sobretot saber convertir-se en indispensable. Molt aviat, els cercles parisencs murmuren. Diuen que sembla que Rothschild & Co. té “un Mozart de les finances”. Un “enarca” amb una barra insolent, amb un talent devastador».

«TU QUÈ EN PENSES?»

Entre el període d'inspector d'hisenda i el de banquer d'inversions, Macron té una altra ocupació al servei públic, podríem dir, i que és clau per comprendre la resta de la seva carrera. Forma part de l'anomenada comissió Attali. Jacques Attali és un personatge tan omnipresent a la vida política francesa que dona el seu nom a la Comissió per l'Alliberament del Creixement Francès. Attali fa i desfà, com vol i quan vol, als passadissos del poder. Siguin passadissos de l'Elisi, dels bancs —en plural—, de les grans empreses, del Partit Socialista... És escriptor, assagista prolífic, autor que toca tots els gèneres, fins i tot col·labora amb un dibuixant, Philippe Druillet, per narrar gairebé poèticament la història de *Manuel, l'enfant-rêve*, un nen de la *banlieue* ('extraradi'). Attali era l'anomenat xerpa del president François Mitterrand, el seu conseller especial, la seva ombra. Però la comissió Attali la presideix sota el mandat de Nicolas Sarkozy.